

REDACTIA

Arad, Str. Aulich (Adam)

ABO MENTUL

Peru Austro-Ungaria
pe an fl. 10; pe 1/2
an fl. 6; pe 1/4 de an
2.50 pe 1 lună fl.

Vari de Duminecă pe
an fl. 2.—

Prin România și străinătate
pe an 40 franci.

Publicitatea se va înscriza.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Str. Aulich (Adam)

INSERTIUNILE

pe 1/4 garonă: prima-ora
7 cr.; a doua-ora 6 cr.;
a treia-ora 4 cr. și timbru
de 30 cr. de fiecare puț
cațun.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sunt să plăti
înainte în Arad.

Impozit de timbru pe
papel.

TRIBUNA POPORULUI

Anul III.

Număr de Duminecă

Nr. 46

Procesul nostru.

Nainte vreme ori-ce lucruri urte
sunt petrecut între Români, ne-am
putut stăpâni patimile și nu ne-am
lăsat să ne pîrim, să ne certăm ori
să ne vorbim de rău în fața tribu-
nărilor ungurești.

A trebuit ca la Sibiu să avem
pe dr. Rațiu care întovărășindu-se cu
advocatul Magdu, să-l îndemne p'a-
măntu a porni proces de presă im-
potriiva noastră. Numai așa, Mercuri
la 22 Noemvrie la Curtea cu jurați
din Oradea-Mare s'a înfățișat un Ro-
mân — căci din păcate avocatul
Magdu din Radna e Român — și
cerea osândă asupra redactorului nos-
tru responsabil Rusu Șirianu.

Ne abținem să dam judecată
asupra acestui fapt. Vom arăta nu-
mai cele petrecute și vom lăsa ca ci-
torii nostri să judece ei înșiși pe
cei vinovați.

Trebue să reimprospătăm însă
cele ce au prermers acestul proces.
Nainte cu un an, avocatul Magdu
din Radna cerea într'o scrisoare pu-
blicată într'o foaie din România și
în „Tribuna“ dela Sibiu ca d. D.
Sturdza, întâiul sfetnic al M. Sale
Regelui Carol I al României, să tragă
la răspundere grea pe stăpânitorii țării
noastre pentru-că d-sale i-s'ar fi per-
luc pe postă niște cărți ce i-s'ar fi
trimis din România.

Am luat în ris această cerere
deserioasă și ne-am mirat cum se
găsesse foi cari să publice asemenea
popilării.

Ce să vezi însă? Avocatul Magdu
pe apucă și în trei articole publicate
în „Tribuna“ de la Sibiu ne face —
cum zice Românul — cu ouă și cu
pețet. Ne injură, ne face vinzători de
neam, oameni d'ai „vinzătorului“
Sturdza și așa mai încolo.

N'am stat însă de vorbă cu ad-
vocatul din Radna ci am scris numai
celor de la Sibiu ca cel puțin ei să
fie mai prevăzători și să grijască
cu ale cui slove își împodobesc foaia:
advocatul Magdu fusese adecă adus
cu șupa din România, unde fugise și
se ascunsese opt ani, lăsând aici o
grămadă de camei „fripti“ — cum
zice Românul.

D'aci procesul. Prietenul „Tri-
bunei“ ne-a părît că l'am vorbit de
rău și că i-am vătămât — cîntea.

Mercuri am și ajuns astfel în-
aintea Curții cu jurați din Oradea
Mare, unde eată ce s'a petrecut:

La judecată.

Președintele Milye deschide ședința la
orele 9. Era însoțit de juriți Fusie și Kepes.

Redactorul nostru Rusu Șirianu are
ca apărător pe dr. Aurel Lazar, avocat
în Oradea Mare.

Advocatul Magdu este singur.

Se sortează cei 12 jurați, între cari
este și d. Coriolan Pop, avocat și direc-
tor al băncii „Bihoreana“.

Se începe dovedirea cu acte.

Magdu cere să se citească hotărîrea
prin care se dovedește, că în afacerea
pentru care a fost curențat, adus cu șupa
și ținut în temnița de la Arad, judecătoria
l'a mântuit (din pricină că cei 425 fl., pe
cari îi mănecase de la Saveta Raț mărîtă
Borza, fiind plătiți de neamurile sale, Saveta
Raț își retrăsese pără și astfel tribunalul
n'avea de cât să l mântue).

Apărătorul Dr. A. Lazar n'are nimic
impotriva cetirii acestei hărții judecătorești,
mai ales că chiar prin cetirea ei se do-
vedește temeinicia scriselor pentru cari dl
Rusu Șirianu este părît.

Cere însă tribunalului ca pentru a
lumina deplin pe jurați, să se mai cetească
și următoarele hărți de la tribunalul
din Arad:

1) 3622/1892 și V. 1892/1002 în afa-
cerea părei că Dr. Magdu a falsificat;

2) 10104/894 și V. 1891/1043 în afa-
cerea Ioan și George Cosma din Macea,
pe cari i-a făcut să i gireze cambiu în preț
de 1500 fl. și Magdu a fugit în România
lăsând pe țărani să plătească și să se rui-
neze și pe numele căror a falsificat un
cambiu de 75 fl.;

3) V. 1891/369 în afacerea Ana Flore
din Macia, cărei i-a stors subscrierea pe
un contract, zicând că contractul e pleni-
potenț și a despoiat o astfel de pământ,
— eschrocherie (înșelăciune) deș;

4) 4178/91 și V. 1890/591 în afacerea
Ana Negrut unde iarăși e acuză că a măn-
cat banii.

În aceiași vreme apărătorul Dr. A.
Lazar depune pe masa președintelui încă
trei hărți, proaspete de tot (numai de 4 zile
scorose) dela tribunal, prin care dovedește că
și ACUM ADVOCATUL MAGDU ESTE
CURENTAT, deoarece-ce în aceste patru ca-
surî pără stă încă, dar la tribunal se ui-
tase că el e prins deja.

Magdu, care mai înainte ceruse dove-
direa, stă ca trăznit. Credea că noi nu știm
de cât numai despre o afacere a d-sale și
văzând acum greutatea ce l'apasă cu atâtea
documente, roagă tribunalul să nu inde-
plinească cererea apărătorului.

Tribunalul se retrage și în-
torcându-se spune, că nu va da
cetire de cât numai unul singur
act: cel privitor la afacerea în
care Magdu fusese mântuit.

Dr. A. Lazar înștiințează caz de nu
litate.

Discuțiile.

Luând cuvîntul să părăscă, advo-
catul Magdu zice-că într'adevăr, în ur-
ma unei mari nenorociri familiare, el a
ajuns să fie un naufragiat, om cu care
s'a înecat corabia, așa că a fost silit ca
de bună voie să se exileze în România.
Nu tăgăduiește că a fost adus „cu șupa“,
dar înfățișează lucrurile ca și când dl
Sturdza, primministru pe acea vreme,
l'ar fi estradat din răsbunare.

Se năpustește apoi asupra d-lui
Rusu Șirianu, zicând că n'a îndrăznit

să se bată în duel nici cu Vonigă, care
l'a vorbit de rău într'o broșură, nici cu
d-sa, care îl provocase la duel pentru
că-l vătămase în onoare.

„Că ce fel de om aveți în fața D.
V. — zice Magdu — puteți judeca și
din faptul, că deși a crescut cu pără
ungurească, terminînd preparandia de
stat din Arad, în loc să-și îndeplinească
datoria către patrie, învățând ungu-
rește pe copii valahi el a mușcat
mîna statului“...

Așa a vorbit tovarășul d-lor Da-
ianu și Raț.

A sfârșit cerînd pedeapsă grea
pentru dl Rusu Șirianu.

Urmează a vorbi Dr. Aurel La-
zar, care întâiu de toate arată, că deși
adineoară Magdu ceruse dovedirea, când pe
neșteptate s'a văzuț în fața grămezii
de dovezi nimicitoare, îl este rezoare să
se citească actele privitoare la străluci-
tul seu trecut și a rugat tribunalul să
nu se citească ctele.

Și așa însă nu ne este greu a do-
vedi că în cele scrise nu se cuprinde
decît curatul adevăr: Magdu a fugit
d'aici, lăsând pe clienții sei păgubiți și
păcăliți, a fost adus, după o cercetare
de 8 ani, cu șupa, a stat în temnița
tribunalului din Arad, de unde nici nu
l'a scăpat decît mila: rud niile sale au
plătit Savetei Raț sutele mănecate de
Magdu, ear b'eată femeie vîzînduse cu
banii, l'a iertat, și a restras pără.

Celelalte casuri nu sunt însă re-
solvate ci ele atârna asupra ca-
pului avocatului Magdu ca sabia
lui Damocle. Rusu n'a scris deci
minimună și prin urmare nici nu a
vătămât onoarea lui Magdu, onoare pă-
tata de însuși Magdu prin faptele sale
ne mai auzite la un avocat. Și apoi
Rusu nici n'a căutat să se lege de
Magdu, căci cele câte-va șire înrimi-
nate le scri-ese la adresa „Tribunei“
din Sibiu, arătîndu-i dela cine publică
articole și despre Magdu scria că ar
face cuminte să se astîmpere, ca nu
cumva mila celor cari îl cunosc să se
schimbe în indignare. Il ia apoi în bă-
taie de joc, când mai îndrăznește să
vorbească de duel, el care în afacerea
Ielfi, după-ce întâiu provocase juriu de
onoare, în urmă când s'a hotărît duelul
în loc de a merge pe teren, a șters-o la
sîndtoasă în România și nu s'a mai
întors decît — „cu șupa“. Rusu era
în drept să nu stea nici de vorbă, dar
mî-te să meargă la duel cu asemenea
erou. Tot așa de ris este Magdu când
își închipu e că primul ministru
României se ocupă ori are știință de
fința neînsemnatei sale persoane.

Ear ca să dovedească cîntea lui
Magdu, arată pe larg toate faptele să-
vîrșite de el, înfățișîndu-l ca pe un om
care și-a mănecat cîntea și e o rușine
a corpului advocătesc.

Verdictul.

După ce președintele pune între-
bările la cari au să răspundă, jurații

se retrag în camera lor de chibsiure.
Peste câteva minute se reintorc și
se dă verdictul:

Cu 6 voturi contra 6, jurații nu
află calomnie și vătămăre de onoare
în cele scrise de dl Rusu Șirianu,
ear' cu 7 voturi contra 5 nu-l află
vinovat pe dl Rusu nici în ceea
ce privește că l'ar fi vorbit de rău
ori-că ar fi vătămât onoarea dlui
Magdu.

Sentața.

Prin urmare tribunalul îl de-
clară și el nevinovat pe dl Rusu
Șirianu ear' pe dl Magdu îl osân-
dește să plătească 160 de coroane
cheltueli de proces. Bietul Magdu
nu știa pe unde-î ușa!

Mărturisiri prețioase „Pesti Hirlop“
zvrăvește stările economice din țară în așa
chip, încât oricine o citește, trebue să-și
zică: ei bine, cei ce au pricinuit asemenea
stări, trebue să fi fost cu toții niște păcătoși,
niște nemernici buni de băgat în fiere.

Foaia mărturiseste într'altel că: tot
negoțul în Budapesta este înșelătorie. Ade-
seori rămîi încremenit gîndindu-te cum în
Europa a putut să prindă rădăcină atîta
joc cu năluci și înșelătorii... Banii ce se
găsesc în băncile cele mari din Budapesta,
nici nu sunt în cea mai mare parte capita-
lurile din țară, ci străine... Nicăiri în Eu-
ropa nu este omul mai cu neîndurare belit
de agniseala muncei sale ca la noi în Un-
garia... Acum în luna Noemvrie, când de
obiceiu lucrătorii câștigă mai mult, 10.000
m serieși stau fără lucru. Ce o să fie peste
o lună.*

Cam în înțelesul acesta scrie ziarul
suspomenit în articolul seu lung de 2 coloane.

Și când o spunem noi, ne învinuiesc
de trădători și defăimători ai propriei patrii
și ne osîndesc la grea temniță.

Înțelegere—pe câtă vreme?

În sfîrșit după 3 ani de tîrguelli, cele
două deputații austriaci și ungară, chie-
mate pentru a statori cotele, s'au înțeles.

Până acum prucum adese ori am
arătat, proporția acestor cote, de la 1867
încoace, era: pentru Ungaria 31.4 la
sută; și penru Austria — 68.6 la sută,
adecă la fiecare 100 florinți din cheltuelile
comune locuitorii din Ungaria plăteau 31
florinți 40 cruceri, ear' Austriei 68 fl. 60
crucei.

Cheltuelile aceste, ce se spesează
pentru a onata și reprezentanții monarchiei
în străinătate, fac de câțiva ani: 167
milioane și 70 mii de florinți; 57 milioane
se acoper cu banii percepuți la granițele
monarchiei pentru mărfurile ce vin din
străinătate, astfel că rămîn de acoperit
110 milioane și 70 mii. Potrivit proporției

de mai sus, eacă ce plătește fiecare pe an pentru cheltueile comune:

Ungaria . . . 34 milioane 560 mil fl.
Austria . . . 75 milioane 510 mil fl.

Mercurea trecută, cele două deputații au făcut invocații, că de acum înainte proporția va fi: 34.4 la sută pentru Ungaria și 65.6 la sută pentru Austria, adică Ungaria va plăti de la 1 Ianuarie a anului viitor cu 3 florini mai mult la fiecare 100 florini pentru cheltueile comune; sau luând în socoteală suma întreagă, va plăti fiecare pe viitor:

Ungaria . . . 34 milioane 864 mil
Austria . . . 75 milioane 206 mil

Adecă cu 3 milioane 304.000 florini pe an mai mult de cât până acum vom plăti noi.

La începutul tirgușilor Austriacii, adecă deputațiunea lor, cereau ca cota noastră să fie 42% și a lor numai 58%; dar' cu timpul tot scădeau câte 1—2%, până ajunseră la 35% pentru Ungaria. Dar' fiind că deputațiunea ungară n'a voit să dea nici atâta, au făcut pe voia M. Sale și au statorit așa cum am arătat-o mai sus; căci dacă deputațiunile nu se înțelegeau ele între ele, trebuia să statoriască M. Sa, ceea ce l-ar fi fost lucru cât se poate de neplăcut, nevoind să lăbnuască apoi cineva, că părtinește fie pe Austria, fie pe noi locuitorii din Ungaria.

Maî era și neajunsul, că dacă hotărea M. Sa, o putea face după lege, numai pe un an, pe când statorirea făcută de către deputațiuni, va dăinui 10 ani, anume: de la Ianuarie 1900 până la 31 Decembrie 1909.

Pentru cele 3 milioane 304.000 ce vom plăti mai mult, Ungaria însă va fi în mare parte despăgubită prin aceea, că de la 1 Ianuarie 1900 darile de consum pentru spirit, bere, zahăr și petrolu vor intra în visteria aceiui stat în care ele intră adevăr sunt strînse, pe când până acum era așa, că sumele percepute pentru consumul acestor 4 articoli mergeau în cassa acelei jumătăți a monarhiei, în care au fost fabricate și din care au fost aduse din ceeaialtă jumătate a monarhiei. În urma acestei schimbări Ungaria va câștiga aproape 3 milioane pe an.

Stăpânitorii noștri se bucură mai mult din cauză, că s'au statorit cotele pe zece ani, căci dacă hotărea M. Sa numai pe un an, se temeau, că peste un an Austriecii earășii vor cere urcarea cotei ungare și scăderea celei al lor.

Acum rămâne, ca înțelegerea deputațiunilor să o primerscă și dietele dincolo și dincoace. Și aci foile maghiare earășii se tem tare, că parlamentul austriac nu va încuviința invocația deputațiunilor, sau dacă va și consimți, aceasta nu se va întâmpla, din ura împotriva Ungurilor, la timp cuvenit, adecă până la 1 Ianuarie, astfel că la 30 ori 31 Decembrie tot M. Sa va trebui să hotărească — pe un an.

Prin urmare nu e de loc lucru sigur: câtă vreme va ține înțelegerea?

Alegeri pentru congres.

Eri a fost în Arad alegerea de deputat al clerului pentru congresul național bisericesc. A fost ales cu 36 voturi d. Vasile Beleş, protopop în Radna. Taica Moise a intrunit un singur vot.

În cercul Șiriet-Boroș-İneu a fost ales dl George Popovici, protopop al Șiriet, unanim!

În cercul Timișoara-B. Comloș pașa Putici a ieșit numai cu o majoritate de 5 voturi împotriva dlui protopop Miulescu. În protopopiatele Chișineu-Giula s'a ales dl Dr. I. Trailescu, protopopul Chișineului.

Cât despre alegerea dela Butești, primim următoarele:

Butești, 23 Noembrie.

Nouă înfrângere a neamurilor. Tinerelul potopop I. Giorgia, ajuns prin protecția la un post mai înalt, decât i-se cuvinea după pregătirile și puterile sale, a trebuit să o învețe, că încrederea oștel nu umbliă cu oficiul, ci trebuie mai întâi meritată prin fapte bune românești. Și aceasta învățatură i-au dat o însăși frații săi în Kristus, preoțimea care în ciuda tuturor opiniilor „neamurilor“, a ales în colegiul electoral ținut azi în lășășel de deputat congresual preoțesc pe părintele Cornel Lazar, bravul preot al Almășenilor cu o majoritate de 26 voturi față de 20 voturi căzute pe protopopul I. Giorgia.

Nu ne indoim, că acestei înfrângeri a neamurilor o să-i urmeze imediat mai una și adecă căderea cumnatului protopopului Giorgia, a dlui Dr. T. Popescu la alegerile mirenești de Duminecă, față de candidatul nostru, Dr. Ioan Suciu, avocat în Arad.

Că doară nu spre acel scop se țin congresele noastre naționale bisericești, ca acolo să și dea „neamurile“ întâlnire.

În diecesa Caransebeșului sunt aleși deputați din cler Preacuvioșia Sa archimandritul Filaret Mustă, archidiaconul Dr. Traian Bădescu, secretar consistorial și protopresbiterii Mihail Popovici, Dr. George Popovici, Andreiu Ghidiu, Alexandru Popovici, Ioan Pinciu, Sebastian Olariu, Filip Adam și Trifon Miclea.

Cluj / Central Univ Neînțelegeri între Austriaci și Italiani.

În orașul Riva de la țărmul austriac al lacului Garda, un cetățean italian anume Belfanti a săvârșit o transgresiune și apoi și-a căutat scăpare pe corabia italiană „Mocenigo“. Gendarmii austriaci voiau să-l persecute pe corabie, dar' căpitanul acesteia a protestat spunând, că corabia este teritoriu italian. Căpitanul a arborat apoi steagul italian pe puntea corăbiei. Gendarmii austriaci însă au depărtat steagul, s'au dus pe corabie și au arestat atât pe căpitan, cât și pe Belfanti. Căpitanul fu însă mai târziu eliberat. Întâmplarea aceasta a pricinuit mare necaz în Italia, deoarece ce nu s'a vătămât numai dreptul internațional, ci a fost batjocorit și tricolorul italian. În Dieta din Roma deputatul Barzilai a interpellat pe ministrul de externe în afacerea aceasta; ministrul însă n'a răspuns. Gazetele italiene scriu din pricina aceasta foarte aspru în contra „volniciei austriace“, și unele din ele zic, că tripla alianță a dus pe Italia acolo, încât nu mai poate cere nici reparare pentru vătămările, ce l'i-se fac.

Intrunirea liberalilor.

București, 8/20 Noembrie.

Azi după amiază, la orele 2, a fost la clubul liberal intrunirea comitetului central al partidului Au fost de față 176 membrii, frunțași dint toate părțile țării.

Celdintău a luat cuvântul dl D. Sturdza, care a arătat situația gravă prin care trece țara și astfel necesitatea ca partidul liberal național mai mult ca ori-și când să și strângă rândurile. Iși exprimă bucuria că la lupta ce începe poate saluta și pe dl Aurelian.

Cuvântarea d-lui Sturdza a fost aplaudată călduros.

D. P. S. Aurelian face critica guvernului actual și declară că a crezut de datorie supremă a contribui la închegarea partidului.

Au mai vorbit d-nii Păceanu, Gianni, Poenaru-Bordea, V. Urseanu și la urmă earășii dl Sturdza.

Din mai multe părți ale țării, dela frunțași ai partidului, dl Sturdza a primit adrese de aderențe.

DELA CĂTĂNIE.

O reformă. Ministrul comun de răboiu al monarhiei a publicat zilele acestea o ordonanță, care introduce o însemnată reformă în viața cătănească. Ea deschide adecă drum spre înaintevrea la gradul de oficer tuturor aceluora, cari până acum din lipsa de pregătiri militare, nici după anii de serviciu nu puteau ajunge la acest grad. De aci încolo însă, fiecare soldat, suboficer și chiar om din civilie neînsurat, dacă are talent și destoinicie pentru afacerile militare putând să facă examen de cadet și fără a trece prin școala de cadeti. Ear dacă a făcut examenul, poate să înainteze la toate treptele de oficer.

Fără îndoială această reformă introduce o nouă eră în viața militară din împărăția noastră.

Încă o sinucidere. Abia numai de curând avurăm să înregistrăm după o altă două groazaice cazuri de sinucidere, întâmplate între soldații garnisoanei dela Arad. Amândouă jertfe, dintre feciorii români: una în temnița din cetate, alta din casarma artileriei dela Sân-Miclăușul-mic. Avem acum și un al treilea caz de asemenea moarte. Alaltă-eri dimineața trenul de persoane ce venia spre Arad de către Timișoara, în apropiere de Arad a despiciat în două bucăți trupul unui fecior artilerist din Casarma dela Sân-Miclăușul-mic. Norocitul s'a culcat curmeziș pe șine în calea trenului, pentru că acesta să-i curme zilele amărâte. Regretăm foarte mult aceste cazuri și ne vine să credem, că în adevăr, ciudate lucruri trebuie să se petrec în casarma artileriei din Sân-Miclăușul-mic!

Jignirea demnității bisericești.

În 3/15 Noembrie, după-cum s'a anunțat, a încetat din viață la moșia din Lucareș, dna Catinca Gall, soția dlui Dr. I. Gall, membru în casa magnaților. În mormântarea răposatei s'a făcut Vineri, septemăna trecută, în Timișoara „petrecută fiind la moment, după-cum raportează Biserica și Școala“ de un public distins și numeros, de șefii tuturor corporațiunilor din oraș și comitatul Timișor și de întreaga inteligență română din Timișoara și giur“. Din scrisesele acestea apare zugrăvită icoana unei „înmormântări românești“. Și totuși lucrul stă altcum. Dorința ultimă a răposatei, care era Sârbă de origine, a fost, ca să fie îngropată în mormântul sârbesc din Timișoara, și conform acestei dorințe rămășițele ei pământești au fost aduse în Timișoara, unde în biserica catedrală sârbescă l'i-s'a făcut prohodul de către preoții sârbești, se țalegă în limba sârbescă Jignitor însă și umilitor pentru demnitatea noastră bisericească este faptul, că archimandritul diecesei Aradului Augustin Hamsea, directorul seminarului românesc din Arad, încungurat de „neamuri“, protopopul Voicu Hamsea, Dr. Putici, fără a cere autorisația și recomandația episcopului lor diecesan, s'au prezentat și îmbulzit, ca și dășii să slugească la înmormântare. Preoții sârbești însă nu l'i-au lăsat să și deschidă gura nici în biserica și nici la mormânt sub cerul liber.

De ce „Biserica și Școala“ nu scrie nimic despre acest caz!

ULTIME ȘTIRI

Delegațiile convocate.

Foile oficiale din Viena și Pa publică autografele prea înalte, prin care Delegațiunile ambelor părți ale monarhiei sunt convocate la Viena pe ziua 30 Noembrie n.

Obstrucția Cehilor. Viena, 23 Noembrie. În ședința de azi a Reichsratului Cehi au început obstrucția, cutând astfel să a dărnicească ori ce lucrare a parlamentului Cehul Dolezal a vorbit aproape patru ore și Silerny a declarat că va vorbi și el patru ore.

Deschiderea parlamentului București, 23 Noembrie. Pe Duminecă M. Sa Regele este așteptat în capitală, pentru-că Luni se deschid sesiunile legiuitoare, Camera și Senatul. În curând întreaga Curte regală va veni dela Sinaia în București.

Impăratul Wilhelm în Anglia.

Londra, 23 Noembrie. La prânzul de gală al curții, ce s'a dat astăzi pe lângă familia regală și oaspeții împărătești, au mai luat parte și reprezentanții diplomației: român, belgian, danez, grecesc și portughal, apoi conții Eulenburg și Bülow, cum și ambasadorul englez dela Berlin Lord Salles.

Salisbury greu bolnav.

Londra, 23 Noembrie. Ministrul-propriu dinte Salisbury al Angliei s'a îmbolnăvit greu. Starea lui e îngrijitoare.

Ministru întemnițat.

Din Petersburg vine o veste care se poate mai senzațională: din prânzul țarului, Witte, vistiernicul țarului a fost arestat. Se zice că aceasta din pricină că bugetul anului curent s'a încheiat cu o lipsă de 140 milioane coroane.

Se vede că Țarul are însă de vezi, că din milioanele ce lipseau s'au perdut prea multe prin buzunarele ministrului.

Witte fusese de altfel ministrul cel mai iubit al Țarului. La 1877 Witte a fost conducătorul trenurilor cari transportau oștirea rusească în România și Bulgaria.

Învingerea Burilor. De vre-o cinci zile, Englezii caută să tăgăduiască și să ascundă în fel și chip că au fost bătute rău de Buri.

Se pare însă că zadarnice rămân toate apucăturile lor.

Bată, într'adevăr, ce se telegrafiază:

Bruxella, 23 Noembrie. Dr. Leyds, reprezentantul Transvaalului aduce în chip oficial la cunoștință obștească faptul, că Buri au ocupat atât cetatea Ladysmith cât și Kimberley. În amândouă orasele ei au găsit o mulțime de tunuri, praf de pușcă și cartușe melnit.

În Natal situația de asemenea este rea pentru Englezi. Ear în provincia Cap, Olandezii s'au reșcolat și ei împotriva Englezilor.

PENTRU alegerile congresuale.

Alegerile de deputați pentru congresul național al Românilor de legea ortodoxă orientală din Ungaria și Transilvania s'au săvârșit parțial cea mai mare, singur în districtul consistoriului din Arad alegerile se vor ține **Duminea, în 14/26 Noemvrie a. c.**

Dreptul de alegere este un drept sfânt al poporului. De aceea datori sunt credincioșii bisericii a se folosi cu toată curățenia de acest drept scris în legile bisericii.

S'a întâmplat însă, că oameni răutăcioși și răsunători, ca să-și bată joc de dreptul poporului, ori n'au convocat sinoadele parohiale după lege, ori apoi au căutat să facă în protocoalele sinoadelor parohiale greșeli cu voia, falsificând chiar protocoalele electorale, pentru-ca alegerea să fie nimicită, fărădelegi care și până aici au tras după sine pedepsirea aspră a celor vinovați, — de aceea atragem luarea aminte a alegătorilor și în deosebi a președinților și notarilor aleși pentru facerea protocoalelor, la următoarele îndrumări, cum adevărat să se facă alegerea în sinoadele parohiale:

a) Aclamațiunea nu este permisă, precum nu este permis nici să voteze unul în numele altuia, present sau absent.

b) În protocol să se inducă apriat și corect: locul și ziua, ora începerii și a terminării votării.

c) Numele candidatului, pe care votează alegătorii, să se scrie întreg și corect, căci semnele „dtto” și „” — nu sunt permise, și voturile induse la astfel de semne nu se vor considera.

d) Votarea să se continue pe cât timp se însinuă alegătorii îndreptățiți, iar după ce au votat cei prezenți să se mai aștepte 1/2 oră, pentru a se pute prezenta și alți alegători îndreptățiți și dacă în interval de 1/2 oră nu se mai prezintă nici un alegător, se încheie votarea anunțându-se la protocol ora încheierii;

apoi după încheierea votării, după sumisarea voturilor enunțându-se rezultatul, protocolul să se subscrie de președinte, bărbații de încredere și de notar, iar dacă bărbații de încredere, sau măcar și numai unul din ei, n'ar ști scrie, numele lor îl poate scrie și notarul, dar aceasta impregiurare trebuie vădită prin aceea, că: se spune apriat la protocol: cine a scris pe cei neștiutori de scrisoare? După subscriere, protocolul pe pagina subscrierilor se prevede cu 2 sigile, unul al parohiei, altul al președintelui sau al unuia dintre bărbații de încredere.

e) Protocolul astfel încheiat împreună cu lista alegătorilor și (la caz de votare secretă și cu ședulele de votare) să se pună sub cuvertă, și cuverta să se sigileze cu două sigile și anume: cu sigilul oficiului parohial și cu sigilul președintelui sau al vre-unui bărbat de încredere; iar dacă nici unul, nici altul dintre aceștia n'ar avea sigil, să se sigileze în două locuri cu sigilul oficiului parohial și astfel sigilat cu două sigile și respective în două locuri, și prevăzut cu adresa: „Protocolul sinodului din comuna” să se predea unuia dintre bărbații de încredere cu însărcinarea, ca pe ziua de 21 Noemvrie (3 Decemvrie) a. c. la ora 11 înainte de mezași. să-l ducă și să-l prezinte comisariului consistorial la locul central al scrutinului. Dacă acest membru ar fi împedat, este datorința bărbatului de încredere al doilea a îndeplini această misiune.

Această predare să se constate în protocolul electoral.

DIN ROMANIA

Ardelenii la mormântul lui Eminescu. Luni în ziua sfinților Arhangeli Michail și Gavriil, societatea Românilor transilvaneni din București „Dacia Traiană” a arangiat un pelerinaj la mormântul poetului iubit Michail Eminescu. Aici au depus o cunună și-au închinat mândrul steag tricolor, iar un tiner în o vorbire avântată a arătat ideile prin cari cel ce acum zece ani a reposat ș'a

asigurat pentru vecie admirația adeveraților Români. — A fost o zi caldă de toamnă și lume multă se adunase în giurul mormântului, care era împodobit cu flori de cine știe ce mări. Prinsoșul de recunoștință adus de acești bravi Români celui mai mare poet al nostru, face desigur mare cinste sentimentului lor național. — Ei au încoronat cu flori și bustul lui Eminescu din grădina Ate-neului. —

Un dujman de moarte.

Adese, cu sufletul îndurerat, privește la fețele palide și la ochii lipsiți de viață ai țeranului nostru.

Dornic să afle pricina acestui simptom trist, am întreat pe unii fruntași, de pe la noi, cum s'ar putea afla mijloacele potrivite pentru leuirea acestui rău îngrozitor. Și ce 'mi-au răspuns bunii fruntași?

Alcoolul! Rachiul ne mistuie neamul! Și spunându-mi iei așa, 'mi-am adus aminte, rënd pe rënd, de moș Necșa, de Ilie Risti, Vasilie Rudau și alți dedați la beutura rachiului, și în gândul meu recunoscui și eu:

Da! Rachiul ne mistue neamul!

Sfânta scriptură ne învață, că „Omul e făcut după chipul și asemnarea lui Dumnezeu”.

Frați Români! Dragă țărâime!

Priviți, Vă rog, la un bețiu, la un om datat la viața rușinoasă a vinarsului!

Om se poate el numi? După chipul și asemnarea lui D-zeu? Ba nici de cât! Cine are chipul lui Dumnezeu, acela e voinic, treaz, cu ochii senini și plini de bunătațe. Cine are chipul lui D-zeu în suflet și în minte, umblă drept în căile vieții, iubește adevărul, urește mincuna și prinde milă de urgisiții soartei, cari fără a lor vină au ajuns nenorociți!

Cine are chipul lui D-zeu, se gândește mereu la săvârșirea faptelor bune. Și cum tot o faptă bună e și desrădăcinarea patimei beției din cel căzut în ea, — va căuta toate privilegiile să-l îndrume pe calea cinstei și a muncii.

Cinstea și munca! Eată, dragă țărâime, două mari podoabe ale firi omenești.

Omul bețiv nici odată nu-i cinstit și muncitor! Să vrea chiar și nu poate. N'are curaj și virtute, că 'i-le-a stors-o rachiul.

Și când omul are mîntea tulburată, — lucrurile-i merg din cale afară rău; averea câștigată de părinți cu *muncă* și *cinste* ajunge în mîni străine, iar el pe drumuri cu nevasta și cu bieții copilași!

Pe urmă ce se alege de el? Ce ajunge familia lui? Muritori de foame, ori pungași, hoști ordinari. De aici se deschide un drm fioros, — o viață criminală, iar sfârșitul?

Oca, ștreangul, temnița pe viață, nenorocire îngrozitoare, ruinaarea unei generații întregi!

Și care ar fi *leacul sigur* contra acestei boale, care roade la temelie arborelui nostru național?

O întinsa lucrare rodnică dusă cu zel apostolic de învățătorii și preoții noștri, și de toată inteligența română, contra beției atât prin *cuvent*, cât și prin *fapte*. —

Prin *cuvent*, arătându-le acestor nenorociți calea cinstei și-a muncii și aducând pilde cum cei treji la minte au fețe voioase, în toate lucrările lor dau înainte, familiile lor sunt fericite; prin *fapte* întemeind și ajutând cu bani *societăți* contra bețurilor — în urmă înlăturând din societatea oamenilor așezați și buni pe cei-ce în nici un chip nu dau probe de îndreptare. —

Am dat câteva idei generele asupra alcoolismului.

Pe tema aceasta ar trebui să se facă mult în societatea noastră cultă, căci dacă un oare-care mare bărbat maghiar, în avântul său național, zicea, că și cei osândiți la moarte din ai lor să fie iertați — că sunt puțini unguri pe lume, — atunci noi cu atât mai virtos trebuie să ne ferim *țărâime*, temelie națională de prăpastia neîncungurată, în care o împinge patima beției și urmările groaznice ale acesteia.

Lipova, 3/15 Nov. 1899.

Preot Al Munteanu al lui Vasilie.

FOIȚA „TRIBUNEI POPORULUI.”

Trăinicia Românilor.

Să 'ntreb de falnicul Carpat,
El mi-ar răspunde-adeverat:
De când Tatăl cel ceresc
M'a pus aici să-l străjuiesc,
Între apus și răsărit,
Poporul meu cel mai iubit,
Ce mi-a doinit doine adânci,
De-au resunat și văi și stânci,
Au fost Români mei voinici,
Cari stăpânesc și azi p'aici.
Și până când Carpat votu fi —
Și Tu, Române, vei trăi!

Să 'ntreb de Dunărea măreață,
Ea mi-ar răspunde cu blândeățâ:
De când în lume-am isvorit
Și curg mereu spre răsărit,
Văzut am cum peste-al meu mal
Bătea Traian pe Decebal,
Și pusu-mi-a un bun stăpân:
Pe bravul meu popor român.
Mulle popoare-am mai văzut,
Din apa mea mulți au bătut,

Mulți au bătut, dar au perit,
Căci apa mea i-a otrăvit,
Că n'am voit să-i văr stăpâni
Peste iubiiți mei Români;
Și până Dunăre voiu fi —
Și Tu, Române, vei trăi!

Să 'ntreb de Olt, să 'ntreb de Prut,
Să stau în loc și tot s'ascult,
Și apele și munții toți,
Mi-ar povesti de Huni, de Goți,
Și de Tatauri, și de Maghiari,
Și de mai slabi și de mai tari,
Dar fapte mari de laudat
N'au dela nici un împărat
Ca dela marele Traian
Ce a străplântat aici Roman;
Și până când Roman vei fi —
Să nu te temi că vei peri!

Nicu Stejărel.

Cântec de toamnă.

În noaptea cea senină,
Sub mândri palmieri,
Sorbim-am împreună
Un farmec de plăceri.

Atunci fu primă-vară
Și arbori 'nfloria...
Azi ei sunt fără frunze
Și eu fără de ea.

Alexandru Tîepeneu.

Poesii populare.

(Din cetatea Aradului).

Foaie verde de pe baltă,
Dragă mi-e fata romancă,
Căci se 'mbracă tot cu flori,
Și pantice trei-colori.
Țucu-ți gura, fată mare,
Poartă-ți colorile tale,
Că ești dragă la feciori,
Când te 'mbracă cu trei-colori.

Mămduliță ochi de mură,
Vină dă-mi odată gură,
Să-ți sărut gurița ta,
Că frumos te știu purta.

Frunză verde flori de fân,
Nu l ca fata de Român;
Duminea, 'n sârbători,
Când se duce 'ntre feciori,
S'o săruți ș'apoi să mori.

Cucule cu peană sură,
Spune-ți mândrii voe bună
Și să vină să-mi dea gură.

Compuse de: Onuț Ioana,
suboficer.

Bate vântul, iarba pică,
Dorul mândrei rău mă strică;
Bate vântul, iarba crește,
Dorul mândrei mă topește.

Bătrânețe, haine rele,
Rău mă tem c'oiu căde 'n ele!
Bătrâneță, sculă rea,
Vinde-te-aș de te-aș pute;
N'aș căuta pe ce te-aș da,
Numai cât te-aș lăpăda,
Că-ți înmoaie inima
Și-ți scurtează viața.

Birăița noastră-i doamnă
Până colea de cu toamnă,
Birăul nostru-i jupân
Până 'n postu lui Crăciun.
Bate vântul tuleul,
Hai să țipăm birăul;
Pe birău nu l'om țipa,
Că-i bună birăița.

Când dau, Doamne, de vr'un bine
Toți prietiniți mi-s cu mine;
Iară dacă dau de rău,
Nu văd om în giurul meu,
Făr' numai pe Dumnezeu.

Dela sate.

Pornire imbucuratoare.

Sinilea, 10/22 Noevre 1899.

Suntem o comună mică, de tot dacă facem 600 suflete. Săraci și noi ca toată lumea românească și și puțin la număr.

Ni-a dat însă Dumnezeu conducători cu inimă pentru soartea poporului și cari se înțeleg între sine, pe părintele Ioan Burdan, notarul comunal Stefan Ciorogariu și învățătorul Petru Balint.

La sfatul lor parochia noastră a subscris la înființarea institutului de credit și economii „Victoria” 40 de acțiuni, cari acum aduc un venit anual de 320 fl. și prin buna chiverniseală a averii bisericesti, parochia mai are în bani dați pe interese încă 10 000 fl. Pe lângă aceasta școala ni-e în stare bună, corespunzătoare legii, ear sfânta biserică o putem restaura cu puțin bani.

În scurtă vreme ajunserăm să ne bucurăm de roadele preingrijirilor bunilor noștri conducători și să ne vedem viitorul parochiei asigurat și ferit de sbuciumările ce ar fi urmat între preot și poporeni și în urma așa numitelor legi bisericesti, cari au scurta preoțimea în venitele ei.

După-ce adecă fuseră votate legile bisericesti și se îngreună soartea preotului, s'a dat cunoscutul cercular pentru întemeierea fondurilor preoțesti parochiale, ear conducătorii noștri ne propuseră să decretăm cele 40 acții ale „Victoriei” de fond nealienabil pentru dotațiunea preotului, ca din acel fond să se rescumpere stolele preoțesti cu 320 fl. la an. De va fi cândva mai mare venitul acțiilor, acela să se capitalizeze, ca cu vremea să se asigureze de aici și din alte capitale și plata învățătorească, astfel încât poporul să fie cu vremea scutit de ori-ce dare bisericască-școlară.

Și ciudat lucru, că tocmai acel consistor, care prin cercular indemnă lumea la întemeierea acestor fonduri spre ușorarea poporului și asigurarea traiului vieții preoțesti, ni-a pus bețe în roate și ne-a tot incurcat. Această procedură a produs apoi multă zizanie între popor, până ce acum, în ziua arhangelilor s'a pertractat de nou în comitetul și sinodul parochial ținut sub conducerea veneratului nostru protopresbiter George Popovici, care earăși n-a adas la calea care ni-o zădărnice odată „Eminența” Sa din Sibiu, el va fi știind pentru-ce.

În acea zi anume aproape cu unanimitate a decretat atât comitetul, cât și sinodul parochial acțiunile „Victoriei” de fond nealienabil cu mențiunea de a acoperi din venitele lui dotațiunea preoțescă, și adecă 320 fl. la an pentru rescumpărarea stolelor, legând acțiunile pentru acest fond.

Poporul e mulțumit acum, căci e scutit de stole, ear preotul, că nu va mai fi expus la certe cu poporeni pentru stole. Și prin aceasta s'a delăturat un mare rău ce de atâtea ori aduce pe preot în conflict cu poporeni și ei.

Așa se puse în Sinilea temelul păcii în biserică, ear prin asigurarea dotațiunii preotului s'a tăiat calea dela ori-ce înstrăinarea de biserică de către puțin dotațiune preoțescă, care ori-cât de mică e, totuși în unele locuri unde poporul e mai lipsit de simțul bisericesc îi pare prea mare.

Ear cum din o mică parochie se face bună parochie, și poporul scutit de sarcini dacă are conducători înțelepți și cu inimă pentru biserică și popor.

Ear ce produce buna înțelegere între conducătorii poporului.

Pe lăudat numele lor, între oameni, și preamărit poporul, care ascultă de glasul bisericii, căci apa curge, petrele rămân. Vor trece și valurile necazurilor peste noi și biserică va rămâne, dacă va avea credincioși curați la inimă.

Un credincios.

Tovarășii protopopului Dr. Putici.

Recenziune asupra cărții: „Geografia comitatului Timiș pentru cl. III. elementară de C. Sebestha și D. Grama”. Edit. Polatssek, Timișoara 1899. Prețul: 25 cr.

Acest manual se vede a fi tradus din limba maghiară. Printr'insul autorii vor să propage în școlile noastre niște idei noi (hazafiság-ul ungăresc. Nota Red.) Astfel la pag. 7 citim: „Ca să ne putem înțelege, trebuie să învățăm o limbă comună, și aceasta e cea maghiară. De aceea limba maghiară o numim „limba maternă comună”. Absurditate! Viața de toate zilele ne arată contrarul. Oare Săcuiul din Ardeal se înțelege cu Sasul în limba maghiară? Cel-ce au a face cu Românul, de voie de nevoie, au să-și învețe limba. Asemenea și celelalte naționalități există aici în patrie de sute de ani și fără limba maghiară. Apoi ce va să zică: limba magh. limbă maternă comună? Să nu-și îmbățim

pe școlarii cu astfel de utopii. Tendințele politice n'au loc în școală.

Autorii aproape pretutindenea în-țrebuințează numai numirile topografice maghiare, deși chiar legea admit pe lângă ele și cele românești. Astfel aflăm în manual: Maros, Bonăczháza, Parács, Kövesd, Knéz, Fehértemplom, Kiszető, Zsadány, Székesut, Szécsáng, Füskut, Hosszuszó etc. Băieții dedați cu numirile românești anevoie vor învăța cele ungărești, și nici nu le vor înțelege, dacă nu sunt arătate cel puțin în parantesă și cele românești.

Drept dovadă de exactitate cităm următoarele: „Cetățenii aceia, cari merg la biserică greco-orientală, sunt greco-orientali; cari merg la biserică romano-catolică, sunt de confesiunea rom.-cat.; în biserică reformată merg reformați; în cea calvină, calvinii” (pag. 7). Sau: „Ridicătura cea mai mare o numim deal” (pag. 14). Dar' atunci muntele ce este? Intre fiarele sălbatice înșiră și iepurele (pag. 13). Bravo! Până acum n'am știut-o.

Comuna mai mică o numim sat. Comuna mai mare însă oraș (pag. 6). Nu este exact, căci nu mărimea decide. La pag. 39 ni-se spune, că în cercul Vinga se produce vin excelent. „Iarba, când e coaptă, o coim și atunci o numim fân (p. 13). Nu-i adevărat. Dacă autorii vor procede astfel, nici când nu vor avea fân bun.

Dar' ceea-ce reduce la zero valoarea cărțicelii, este limba. Autorii noștri se luptă cu greutatea limbii. Dacă cel puțin în școlile noastre avem dreptul de a ne cultiva limba maternă, să nu permitem, ca oamenii nechiemați să vină să ni-o corumpă și să inficizeze graiul nevinovaților noștri școlari.

Dar' să cităm! „Mai multe case și șiruri de case compun loc (helység). Familiile locuitoare pe un loc compun împreună o familie mai mare” (pag. 5). „Tot omul merge la biserică să si-și roagă și laudă pe Dumnezeu” (p. 7). „În pădure sunt lemne multe (p. 13). În apropierea calei ferate sunt morminți israeliților sădiți cu lemne (p. 50). Oare nu știu dăii autori face deosebire între arbor, pom, lemn?” „Suprafața pământului nu e în tot locul uniformă sau oblu” (p. 14). „Numele afunzimei acesteia e alvia” (p. 17). „Temesvár are școală superioară a fetelor de stat (p. 27). Avem dacl și fete de stat! Gyarmata cu 5000 de locuitori, a căror odinioară vii le-a nimicit floxera total” (pag. 30). Locuitorii să ocup. Aerul nu e de regulă o

formă (p. 11) = magh. egyforma. Impregui se ridic case (p. 49). „Comuna Mócizfalva poate fi făloasă pe școala frumoasă de stat cu etaj” (p. 46). Aceste proceduri frumoasele petre quadrate pentru strada Timișorii (p. 35). Mai merita de văzut (p. 49). Locuitorii or fost, s'or apărut Locuitorii sunt de graiu român (p. 45). Mai înalți de acesta e Várhegy. (p. 49.) Nu e sărac la parte (p. 53). Vitrinele comercianților conșecvent le numește expozițiune (f. germ. Auslag). Se producea vinuri bune (p. 52). Rețeaua calei ferate (pass.). „Comunelile înșirate aci, cu excepțiune de Fehértemplom formează cercul Fehértemplom, și căru capitală este Fehértemplom, (p. 55). Ce mărceiu! e înflorit (p. 58). Părinții cu copii lor (p. 5) Intre șirurile caselor ale unei comune (p. 8). Acestea împreună compun impreguiul comunei (p. 13). Năi de abun (p. 28) etc. etc.

Manualul e destinat pentru elevii școlilor elementare. Dacă autorii aveau să întrebuițeze un stil simplu popular. În manual însă dăm de multe neologisme, ne potrivite în astfel de scrieri. Astfel: agru fidel, diferit, vast, colosal, excelent, ultim, edificiu, poșade, ampliat, situat, independen, apt, popula, cu excepțiune de, apartin, confesiune; desele mândări cauzează multe rușări. În locul acestora mai potrivite a fi: țarină, credincios, deosebit, întins, foarte mare (grozav, uriaș), foarte bun (minunat), cel din urmă, zidire, are, dirigător, așezat, neatârător, vrednic (potrivit), locuit, afuă de, se ține de... etc. Apoi ceva original: conzidit?!

La sfârșitul cărțicelii autorii adaug poezia magh: „Hazudnak rendületlenül légy hive oh magyar”, negreșit pentru-ce elevii să o reciteze și cânte.

I. P.

Două mărgăritare (!) literare.

Cetind protocolul sinodului eparchiei ținut anul acesta la Arad, pe pag. 122 în raportul consistoriului orădan este vorbă de activitatea funcționarilor consistoriali. Intre alții, la consistoriul orădan este și Dl. arhivar Georgiu Gh. (Ghiță) Papp, despre care zice-se: a efectuit improtocolarea astelor, expedițiunea, a condus arhiva și afacerile cancelariale, apoi a mai revăzut socoțile din 110 comune, și anume 110 socoți curente, iar 22 restante. Și ca fadulia să fie deplină, la numele Dl. Papp

Cât fu vara de frumoasă,
Nu prinsei picior de coasă,
Ci cotai umbra de groasă
Și pe mândra de frumoasă.
Trece vara ca și-o pâne,
Vine iarna ca și-un câne,
Eu trăiesc ca vai de mine!

Câte flori ia pe răzor,
Toate-mi spun să mă înșor,
Numai floarea de pe laz
Așa-mi zice să mă laz,
Să n'aduc mamei năcaz.

Culese de: Ioan Iusan, inv.

De ce doru nu-l pot vinde,
Când pe mine mă cuprinde?
Dar nu-i cine-l cumpăra,
Că i departe mândra mea.

Bozovici cu ape line,
Cine bea apă din tine,
Pân' trăește-aci rămâne.
Eu beui numai odată:
Lăsa-i mamă, lăsa-i tată.
De-aș fi beut din fântână,
N'aș fi în țară străină;
Dar' am beut din isvor
Și mă țin numai cu dor.

Vai, Doamne, de dorul, care
N'are 'n lume asemănare,
Vai, Doamne, de dorul greu,
Ce-am iubit nu e al meu.

*

Greu e dorul de ținut,
Cându-l iai cu imprumut;
Greu e dorul de purtat,
Când îl iai în sărutat.
Că de-l ții, nu-ți umblă bine,
De l'ai da, nu ți-l ia nime.

Mai bine să fi murit,
Când mă 'nvățai la iubit;
M'ar fi îngropat în vale
Și n'aș duce-atâta jale;
M'ar fi îngropat la isvor
Și n'aș duce-atâta dor.

Cucule, frate și sor,
Ajută-mi și tu la dor.
Ba eu nu ți pot ajuta,
Că-s o mică păsărea,
Nu pot nimic să ți ajut,
Că sunt num'un pui de cuc,
Nu știu dorul und' să-l duc.

Cântă cucul trăgănat
Pe un creang de prun uscat;
Așa cântă de 'ngănat,
Parcă mândra l-a 'nvățat;

Ș'asa cântă de cu dor,
De-mi vine pe loc să mor.

Jălui-m'aș și n'am cui,
Jălui-m'aș codrului,
Codrului cu frunza verde,
Ce 'mi drag nu se mai vede;
Nu vine, n'are de unde,
Numai dorul ei pătrunde
Și-mi ține inima 'n loc,
Fîndcă n'am avut noroc,
Nief noroc, nief mângăiere,
Numai jele și durere.

Dorul de la mândra mea
Să-l vîndă, l'aș cumpăra,
Să nu fiu tot singurel,
Ci să duc vremea cu el.

Pentru mândra de la sat
Multe lacrimi am vîrsat,
Dacă le-aș fi adunat,
Fântână mi-aș fi gătat,
Fântână cu apă rece,
Cine bea doru i va trece;
Fântână cu apă dulce,
Cine bea duru-i se duce.

Alexandru Tîepeneu.

Pagini din istoria României.

Luptele Românilor

de

G. COȘBUC.

1876—1878.

III

Svircoliri pe sub pământ.

I.

O săptămână încheiată duseră bieții oșteni din Grivița noastră o viață ca val de ei. Ziua și noaptea erau împroșcați cu ghiulele și cu obuzuri de Turcii din Plevnița, ear focurile de pușcă nu încetau de loc. Cât erau nopțile de marț, stăteau cu armele în mână, căci nu știau ceasul în care vor năvăli Turcii asupra lor. Pe lângă ploaia cerului și focul Turcilor mai suferiau și de altce. Trupurile moarte ale celor căzuți în ziua de 30 August, stăteau și acum pe câmpul deschiș de pe lângă redută și pe dealul din față, și de câte ori oștii noștri să le aduce, Turcii începeau din toate întăririle lor să arunce plumbi și obuzuri. Numai noaptea, pe furiș, mai îndrăzneau ai noștri să se arunce pe ici-colo, ca să aducă vr'un mort în redută.

este pus, că e și asesor consistorial onorat, ear lângă numele Dlui Zigre, care și el este asesor, este numai atâta, că e secretar consistorial. Atâta n'ar fi mare smintă, dar să vedem.

În raportul consistorialului aradan la pag. 107 al protocolului se face pomenire despre activitatea literară a unor profesori de la institutul ped.-teol. Dacă se măsură unuia cu o măsură, și celuilalt ar trebui să se măsoare tot cu aceea.

N'ai ce face! Lumea nu vrea să recunoască meritele. Ca lumea să știe, că românii noștri nu numai la Arad sunt pro-copși și ei și la Orade, trebuie să fac cunoscut publicului cetitor — deși e un târziu — că și Oradea a îmbogățit literatura cu două mărgăritare scumpe și rare, și anume, cu operele Dlui arhivar stabil, preot disponibil, asesor consistorial Georgiu Gh. Papp. Una intitulată „*Ch'amarca Duchului Bani*” cu următorul text pe fața primă: „*La simole și la tot felul de adunări cres-tinesci precum și la începerca anului scolar*” — „*Retipărit, completat cu abrevia-țiunile ofițore în Tipicul edat și tipărit la anul 1869. în Arad, prin protosincelul de atunci Miron Romanul*” etc. etc.

Despre cuprinsul broșurei ca atare n'am nimic de zis, căci toată este plagiată, și reproducere.

Sau tipărirea ectenilor întregi, a Apostolului sau Evangheliei este un lucru original? Ridicof! Ce concept de originalitate!

Să vedem însă ceea-ce depindea de la autor. În cazul de față numai ortografia, îndată-ce privești însă la titlul broșurei, îți pare a fi tipărită pe vremea tipăririi primei cărți în limba română. Nu e ortografie, nu e nimic. Te cupziade groaza, când vezi așa absurdități astăzi, la începutul secolului al XX-lea. Câteva specimene: „*rogă-tiune*”, „*scotinduse*”, „*lamaind*”, „*traimi*”, „*in-trunite*”, „*canta*”, „*esci*”, „*spurcățiunea*”, „*a propiățivă*”, „*dinși*”, „*pana*”, „*maimarele*”, „*Săurmanute*” etc. etc. De ar trebui toate scrise, s'ar face altă broșură. E destul, că toată broșura e plină de greșeli, care n'apără.

Nu e regula de ortografie. Uele ar fi să fie scrise după ortografia etimologică, altele după cea fonetică. Nici măcar psalmii, Apostolul și Evangeliile nu sunt copiate fără greșeli, ceea-ce dovedește, că „*au-torul*” n'are nici măcar puterea de a copia corect. Iși poate ușor închipi ori-cine, că e scrise ias din conțoiul Dlui arhivar, asesor. cons. Georgiu Gh. Papp. Ce arhiv

escelent va fi având Veneratul nostru Consistor! După o turtură de 1/2 oară a-jung: cetitorul la sfârșit. Acolo apoi, pe lângă neputința spirituală, mai vezi și ciu-dățenia, și anume: Cu litere mărunte este „*Retipărit, completat și edat pe spesele proprii de Georgiu Papp*”. Înțeleg a se ti-pări observațiunea aceasta la cărți tipărite de către unii sau alți mecenați, etc., fără să conteze la câștigul propriu, ci pentru un scop comun, dar aceasta la „*opul*” Dlui Ghiță Papp de fel lu se potrivește. Nu e destul ca omul să fie espus la tortura de a o ceti, ci să mai și solvească pentru ea 20 cruceși! Preoții noștri de la sate, carți li vâi pe Di acuară stabil, prin odăile Consistoriului, nu-i zic nimica, când li silește la cumpărarea „*opului*”, ci li dau banii, ear Di Papp face gescheft bun, îmblănd lumea din afară cu inscripții marimoase.

Văzându se Di Ghiță Papp îndemnat de strălucitul succes obținut cu sărăcia lucie, a edat și al doilea scimp și de mare preț mărgăritar, sub titlul „*Carte de rugă-țiuni și cântări bisericesti*” etc. Și aceasta băjbăe de greșeli într'ată'a, făcut na merită a se ocupa omul cu ea. Stă sub ori-ce critică. La sfârșitul cărții-șei apoi se pune de editor, după ce i pune un preț de 20 cr. Și face treabă! Apoi unii șefi tractuali din Bihor nu se uită la cuprins, ci îndeeasă pe bieții băeți cu cărți „*folositoare*” de-al-de Georgiu Papp, apoi ține-te băete! In-vață ortografie vrednică de Micula Strâmbi din „*Vultur*”.

A imprăstia într' scolari astfel de pro-ducte literare înseamnă a scria cu zece mâini ceea-ce se zidește cu două mâini.

Și la noi zilnic obvin astfel de ab-normități. Să nu fie cu supărare, pot spune cu suflet liniștit, că scrisori ieșite dela Consistor de sub condeul vecinicului ar-chivar, sunt pline, dar pline de greșeli or-tografice, nepomenind circulațiile tipărite adese-ori cu „*k*” grecesc. Dar nu mă mir de acestea, când vedem spre pildă un pro-topop, publicând un concurs pentru sta-țiunea învățătorească (Gurbedia) unde se zice: emolumentele sunt 4 lugere pământ *catastral*. Nici n'am știut să fie în lume și pământ *catastral*! Mulțamesc Dlui protopop și pentru această invențiune! De acestea obvin ele.

Eată dar unde ajungem, dacă trecem așa ușor peste lucruri, cari la aparență par a fi nefăsemnate, ba ce e mai mult, dacă protegem pamflete.

Publicul cel mare are să se păzească de astfel de pamflete, care nu edifică ci strică, ear completătorii, editorii au să fie mai precauți, și a nu se amesteca în lucruri, la cari nu se pricep. Acum atâta. *Orădanul.*

Din Banat.

Timișoara, 21 Noembrie 1899.

Conferența învățătorilor tractului Timișoara, ținută în Timișoara la 4/16 Noembrie sub presiunea protopopului inspector.

Din lipsa regulamentelor și a altor dispozițiuni mai înalte, protopopul ne-a pofit la o conferență, când D-sale i-a venit la socoteală.

Obiectul de pertractat în conferență, fără să-l fi anunțat înainte, după ce s'a deschis conferența — ne pomenirăm, că inspectorul nostru aruncă mărul, adică pune întrebarea: *cine să catechiseze în școlă populară?* Fără temă pedagogică — de la un Dr. în teologie.

Apoi, după o învălmășeală — de tîrg fără disciplină și ordine, toți și toate — căți erau prezenți ca la 40, am adus hotă-rire a: *preoții să propună religiozitate în școlă!*

Așadar, protopopul nostru cu limbă de moarte a lăsat, că altădată va fi invitată ca învățătorească și preoții mei, ca luându se la luptă dreaptă, să se vadă în a cui parte va fi învingerea.

Cu aceasta s'a sfîrșit disputa noastră pedagogică metodică și didactică, dar protopopul nostru avea și — *scopuri ascunse.*

El s'a socotit și tare bine s'a gândit: pe acești dripiți, loviți, despoiați și umiliți, pentru ce să nu-i facă să-l preamărească

Niste *trab. nfi*, de care nici o clasă a societății omenești nu poate fi lipsită, îndemnați de la cap, ni-au propus a sub-scrie un *protest* groaznic contra criticelor publicate și îndreptate asupra protel — pe calea jurnalului „*Tribuna Poporului*”.

Protestul era cioplit — așa mi-se spusese, de către preotul ispan din *St. Mihail*.

Învățătorii noștri însă, auzind stilul și conținutul protestului, s'au scandalizat; s'a dat atunci acest chip cioplit, cole-gul nostru *Mateica*, o porodiță de a „*neamurilor*”, ca el să-l facă după chipul și asemănarea „*neamurilor*”. Se cerură sub-scrierile noastre; și apoi de voie de nevoie,

ce să facem, căci pandurul ne stătea la spate, ca la spânzurătoare, subsemnarăm, făcându-ne să jurăm în fața lumii, că — arapul e ca zăpada, și că prota ne iubeste — precum caferii iubesc pe albi (pentru că s bunt de mâncare).

Prota nostru, văzându-se învingător, pe toți la *aldomăs* ne-a chemat, apoi ține-te la rachiul dia cinste; dar' când pu-sei primul păhar la gură, să-l sîc din o sorbire, mă gândiam în sufletul meu: De ai fi și tu proto aici: în acest păhar, ai vedea ce iubire te-ar ajunge.

Eram acum chefuți, plini de dra-gosto caldă, ne hotărîrăm să mergem la un prânz comun, unde și *prea îmblănzitul* prota se așeză. Aici să fi văzut apoi celebritățile oratorice ce se ridicară dintre noi: „*toate sunt deșrăciune*”, și după ce făcu-răm și pe *Pater plenus venter* să se ridice, plecărăm care în cătro.

Acum, protopopul nostru, mobilizat cu aproape 40, nu de *Buri*, nici de *Plunderi*, ci de dascăli — va continua lupta, numai „*Tribuna Poporului*” să și țină gura, căci noi și așa avem alte foi, și vom publica unde ni-se va dicta, cum *Pater plenus venter* ni-a zis: „*nu la „Tribuna Popor.”, ci la „Gaz. Trans.”, la „Tribuna” din Sibiu, ear unii — pe aiarea numai „ajutați-mă fraților, învățători, și mă pot urca peste voiu încodată*”.

Unul din cei mulți.

*

„*Ca să ne cunoaștem*”.

Leucusești, Noem. 1899.

Luna lui Iulie am scris M. O. D. Dr. Traian Putici în cauza unei stațiuni învățătorești; i-am scris cine sunt? ce sunt? ce calificațiune am? șel; ear cu datul 11 August Di Putici îmi trimite o epistolă de următorul cuprins: „*Brașov-Stupini, 30/VII 11/VIII 99. Stimate! Scrișoarea d-tale din 3 l. c. n. am primit-o aici.*

Vin a-ți răspunde: că eu fiind con-cediat, abia acum în 5/17 August voi fi acasă.

În meritul cererii d-tale vin a-ți co-munica, că dacă dorești aplicare, — atunci vină până la mine, ca să te cunosc per-sonal.

Eu sunt aplicat a-ți da vre-un post, în cât te vei prezenta în cancelaria mea. *Binevoitor Dr. Putici m. p. protopresbiter.*”

Cine cunoaște firea limbii române, cred că pricepe această epistolă.

Ear, ca răspuns Sfinției Voastre, Die Dr. Putici, fie-mi permis a Vă reflecta ur-

De goaba ridicau ei noștri steagul alb al păcii și cel cu crucea roșie, căci Turcii trăgeau în sanitari și în steaguri. Și de goaba leu trimis soli lui Osman, cerându-i să se ție de legământul făcut cu Rușii, că va păstra toate obiceiurile îngropării în timp de războiu. Osman răspundea, că el a făcut legământul cu Rușii, nu cu Românii.

Cadavrele putr-ziseră și umplură aerul de miros greu. Se adunaseră vulturi la cadavre; și cu tot șgomotul puștilor, într-una sporisau norii de corbi ce se adunau din spre munții Balcanilor. Românii le era mai mare mila când vedeau pe frații lor măcași de păsările cerului, și n'aveau bieți nici o putere să-i îngroape.

Apoi, cei din reduta noastră nu puteau eși din redută, căci toate împregiurimile ei erau sub bătaia puștilor și tunurilor turcești. Neputând să aibă drum pe nicăiri la tabăra noastră, ei nu-și puteau aduce mâncare și munițiuni. N'aveau nici apă de băut: drumurile la izvoare erau în mâna Turcilor. Numai noaptea se tunisau din redută, de aduceau apă de pe dealuri și munițiuni din tabără, dar și atunci le mergea rău, căci Turcii, îndată ce li simțeau deschideau focul din toate părțile.

Așa nu era de dus. Trebuiau să-și schimbă viața. Să iasă din Grivița și s'o juse carăși în mâna Turcilor? Ar fi fost rușine. Dar nici nu se gândeau la asta,

se gândiau să nu s'arămpepe nici de cum până n'or pune mâna și pe Plevnița, ca să aibă pace odată.

Într'o Marți cuceriră Românii Grivița și tot într'o Marți, la oșeptemână, hotărâră să isbească Plevnița, pe care nu o putură cuceri batalioanele lui Șonțu și Mărăcineanu.

Era însă greu lucru. De-oparte, ajutor din tabără nu puteau să aibă; de alta, locul deschis dintre redute, cam vr'o 500 de metri, era drum prea lung în vreme de năvală, era cu neputință să-l stră-bată sub ploaia de foc a Turcilor. Acest drum trebuia scurtat, și un alt drum trebuia făcut, ca să aibă pe unde veni ajutoarele din tabără, fără ca să le vadă Turcii.

Mercuri, a doua zi după intrarea lor în redută, Românii s'apucară cu virtute să-și întărească parapetele spre partea Turcilor. Până acum parapetul era mai puternic și mai înalt spre Răsărit, deoare-ce pe partea aceea năzuiseră Românii asupra Turcilor, acum trebuia întărit parapetul despre Mează-noapte, căci de partea asta erau acum dușmanii. Toată ziua de Mercuri au lucrat Românii la redută. Unii săpau șanțuri în fața redutei, alții umplură saci cu pământ și făceau din ei păreți, alții căpîră stricăciunile pricinuite de tunuri, dincolo așezau tunurile în ferestrele parapetului, prin redută adunau noroiul, asvir-liau morții peste metereze, scurgeau bălțile

și își așezau cu rindială măcunțșurile lor și ale Turcilor câte le găsiră împrăștiate.

Seara isprăviseră cu reduta. S'pucară acum să sape drumul spre tabără. Toată noaptea a săpat și au ridicat pământul făcând adăpostiri înalte spre partea Turcilor. Ziua n'au putut să lucreze din pricina focului turcesc. Au lucrat însă nopțile, Joi, Vineri și Sâmbătă. Drumul acesta mergea de adreptul la reduta noastră de la movișă. Duminecă noaptea drumul era gata, așa că, pișiți pe după zidul de pământ, flacăii noștri puteau umbla în voie de la redută până într'o vale scutită și de aici la ta-bără.

Tot Duminecă noaptea au început să sape șanțurile de apropiere între reduta noastră și a Turcilor. De la colțurile Griviței aveau să sape două șanțuri depărtate unul de altul, ear la capetele lor, pe mijlocul câmpiei dintre redute, avea să se mai sape un șanț care să le lege pe aceste două, o așa numită paralelă. Lun-gimea celor două șanțuri avea să fie de 120 de metri. Astfel, în ziua năvalei Românii în loc s'alunge dela redută, pe câmp deschis, un drum de 500 de metri, vor merge prin șanțuri până la mijlocul câmpiei, se vor aduna în paralelă și de aici vor răsări de-olată din pământ și vor da goană spre reduta Turcilor.

Săparea acestor șanțuri a fost peste măsură de anevoioasă. Turcii îndată ce

prinseră de veste că se fac săpăturile de apropiere spre ei, au sărit cu toții pe parapet și parcă voiau s'aprindă lumea cu atâta mânia trăgeau cu pușca spre ai noștri. Asta era Duminecă mai spre seara.

Săpătorii și-au întrerupt luc ul, dar mai spre zori au început carăși. N'au putut însă să lucreze mult, căci Turcii din nou deschiseră focul rânind mai mulți săpători. Dar ajunseră cu șanțurile până la îndepărtarea de 120 de metri. Luni peste zi săpătorii n'au putut să înainteze, de aceea au început să lărgească șanțurile făcute. Luni noaptea s'a început săparea paralelei, dar ea a rămas neisprăvită, fiindu-le cu neputință săpătorilor să mai stea în focul turcesc. Ear a doua zi, Marți, după hotărîrea luată mai de dinainte, avea să se dea năvală.

II.

Marți, până în ziua, tunurile noastre începură să bată reduta turcească, isbind o cu nădejde pe partea de către care aveau să vie batalioanele. Tunurile care nu puteau bate spre partea asta, se apucară de gâl-ceavă cu tunurile turcești, ca să le ție pe loc și să nu le dea răgaz de amestec în lupta pedestrimii.

În vremea aceasta trei batalioane erau adunate tîptil prin șanțurile din apropiere și în paralelă. În paralelă erau ascunși dorobanții din Neamț și din Suceava; ei a-veau să sară mai întâiu, ca ochitori. Într'un

mătoarele: eu sunt hotărât a veni la Prea On. DTa, dar Te rog a-mi mijloci de undeva 50—100 fl. spese, căci după epistola Sfintei Voastre numși pe lângă o sumuliță ca cea de sus V'as pute cerceta „să mă cunoașteți personal“.

Cred că ne-am înțeles! (?)

Uitasem! Die Putief! N'ar fi mai bine să-ți angajezi un samsar (sau cum i-ai zice mai bine: comissionariu) poate că-ți vine mai ușor! Vezi cum și-a angajat dl. archimandrit Hamsea pe dl. Dr. Proc. și vinde *mofaurile* în „Biserica și Școala“. Vezi, dînsul a nimerit-o; și ce e mai mult, samsăria sau provisiunea o plătește „Tribuna Poporului“ cu litere groase. Vezi ce din Arad sunt mai practici în d'ale geșefurilor!

„Biserica și Școala“ zicea în articolul de fond Nrul din 8/20 Aug. că: „Trecut-ă umbra legii:“ ear darul este, și va fi puterea cu adevărul și dreptatea“.

Dar mai fi-vor oare și acum repetenți din Timișoara primiți gratis în seminarium, unde teologii dau 140 fl.?

Oare nepotul dlui Hamsea veni va esr gratis în seminar?

Oare archidieceșanul veni-vor gratis prin alumneu?

Oare fiul de învățător și preot din dieceșă-mamă fi-vor respinși și insultați din partea directorului seminarial cu cuvintele-i obicnute de ticălosule! nemernicule! tu ești un bicher! șcl. șcl., când se duc să le facă rind de a fi primiți gratis. Asta s'a prefăcut în natură dlui director, fie cine-va student bun, fie rău!

I. Furdianu,
cand. de învăț.

PARTEA ECONOMICA

Despre cărcimărit.

(Urmare).

II. Diregătorile administrative și finanțare.

In urma dreptului singur numai al statului beuturile spirituoase, în măsură mare și mică, numai acela le poate vinde, care are pentru asta îngăduință de la diregătorie finanțară. (Aceasta o spune alineatul 2 al §-ului 1. din lege).

Direcția finanțară, înainte de a da îngăduință, e datoare să ceară de la

fișolgabireu o declarație, că: nu are el oare nimic în contra să se dea cuiva îngăduință pentru vânzarea beuturilor? (Alineatul 2. al §-ului 7).

Din acestea se poate vedea, că statul își duce la îndeplinire acest singur drept al său prin diregătorile sale administrative și finanțare. Diregătorile acestea au aci drepturi atât de mari, că ele dau îngăduință de vânzare cui voesc, și earăși pot s'o iee aceasta de la ori-și-cine și fără de nici o pricină; în acest drept al lor ele nu sunt împedecate prin nici o lege. Pentru această purtare volnică a diregătorilor cetățeanul liber din țeară liberă, — nu poate nicăiri să meargă cu plânsoare împotriva lor. Li-s'au dat prin urmare niște drepturi atât de mari, de cari se bucură numai un domnitor din stat fără legi.

In urma acestora cetățeanul creștin din țeara noastră, de câte ori ar cere îngăduință pentru vânzare, el pur și simplu poate să fie respins după bunul plac al diregătorilor, bună oară chiar pe temelul, că „în comuna respectivă sunt birturi în număr îndestulitor.“ Pe când, peste două-trei zile, în aceeași treabă și pentru aceeași comună — chiar și trei Jidani deodată pot să capete îngăduințe de vânzare.

Minunată întocmire!

In loc, va să zică, de a controla toți pașii netrebnic și făptuirile mișelești, ce cărcimării jidovi le sevășesc în mijlocul poporului zi de zi și în așa mare măsură prin vânzarea beuturilor; în loc de a-i trage la răspundere și a-i pedepsi cu asprimea preserisă de lege pentru jăfuirea poporului, pentru falsificarea beuturilor și a măsurilor de vânzare: — diregătorile țerii noastre, tocmai din contră, de aci încolo și mai mult îi vor sprigini în făptuirile lor diavolești și numai lor le vor face toate înlesnirile pentru vânzarea beuturilor de tot felul.

Urgia însă și răul cel mare nu se oprese numai la atâta.

In urma legii celei noue slujbașul statului poate să vîndă pe bani îngăduința de cărcimărit, căci, până-ace acest geșeft între slujbaș și între Jidan se face în ascuns și rămâne tănuit, — pe slujbașul, ce a dat in-

găduința, nimeni nu-l poate trage la răspundere.

Și ce o să urmeze de aci? Eată ce:

1., Slujbașul statului își perd înaintea Jidanului omenia, cinstea și trecerea; ajung slugile Jidanului și, ca atari, împoriva acestuia nici odată nu vor pute să pășească;

2., O mulțime de pricină disciplinare vor ajunge la ministeriu împotriva slujbașilor, cari au vîndut pe bani îngăduințe de vânzare. Cui? — Jidanului! căci el se pricepe la cumpărarea de suflete;

3., Atărând împărțirea de îngăduințe de la bunul plac al slujbașilor statului, îndreptarea spre bine a tristelor stări de lucruri administrative: mai ales de aci înainte va fi preste puțință în țeara aceasta nenorocită;

4., Sunt, bună-oară, sate cu câte 1800 de locuitori. Un asemenea sat are numai o singură cărcimă, și îngăduință pentru un al doilea birt nu i-se da. Nefind astfel în sat nici o concurență (căci diregătorie statului e în mâna Jidanului): — bietul popor din sat va fi silit să-și otrăvească trupul și sângele cu laturile singurului birtaș jidan;

5., Din contră apoi: sunt sate cu câte 300—500 locuitori, și un asemenea satuleț are câte trei cărcime deodată. De ce? Fiindcă asta o vreau Jidanii; asta e placul și geșeftul lor.

Pentru falsificarea de vinuri cărcimărit își perde dreptul de cărcimărit, și eată că puterea statului prin lege spriginește tocmai pe Jidani, pe adevărații falsificatori de beuturi!

Ținta e, ca să ia cetățeanului creștin ori-ce puțință și drept de cărcimărit, căci asta e dorința obștească a jidovimei.

Sunt, de pildă, trei cărcimari într'un sat, între cari unul creștin și doi Jidani. Li-se ia îngăduința de vânzare la toți trei. Tustrei din nou cer îngăduință. Și ce se întemplă? — Cei doi Jidani o și capătă din nou, pentru-că sunt Jidani; al treilea însă, creștinul, n'o mai ajunge aceasta nici odată! De ce? Pentru-că e creștin prost; nu știe „cum“ să ungă osia?

Din noua lege a cărcimăritului, va să zică, doi inși pot să traga foloase: slujbașul statului, cari împart îngăduințele de vânzare, și Jidanii, cari știu și pot să le cumpere,

Ei bine! acești slujbași ai statului să aibă apoi însărcinarea de a pune stavilă beției prin tăgăduirea de îngăduințe pentru cărcimărit? Doar' tocmai acum, dela sistarea regalilor încoace, cărcimile au început a se sporî ca ciupercile după ploaie!

III. Cine poate fi cărcimărit sau birtaș?

Precum în alte țeri, așa și în patria noastră, ori-și-care om cu învățătură, dacă-și face examenele la regulă, poate fi doctoz ori profesor, avocat ori inginer, preot ori dascăl și altele! Dar', că cine poate fi în țeara noastră cărcimărit sau birtaș — despre asta întreagă legea nouă a ministrului ungureșc de finanțe tace tacerea peștelui.

De ce nu s'ar pute pune în lege

Cărcimărit în Ungaria poate să fie acela, care: 1.) e cetățean ungar; 2.) e majoren; 3.) care vorbește limbile patriei; 4.) care și-a făcut slujba în armată; 5.) care e de-o lege cu cea mai mare parte din locuitorii comunei, unde vrea să-și deschidă cărcimă?

Asta e ceea-ce n'ar face-o ministru ungureșc de finanțe nici pentru o lume, căci atunci legate în mâinile și lui și slujbașilor săi!

Ori să arete poate, cel-ce-și cere îngăduință, vre-o vrednicie pentru binele obștesc? — Vorba să fie! Singura vrednicie și virtute e, să fie Jidan. Atâta se cere. Și atunci, chiar dacă nu e cetățean al statului, el ajunge la dreptul de cărcimărit; poate în ori-și-ce comună să-și deschidă cărcimă și acolo să jăfuiască și să stoarcă și mdeușa din oasele creștinilor. Stăpânirea ungurească asvirle dela sine pe cetățeanul creștin, ca-șind acesta ar fi cămătarul și falsificatorul de beuturi, și nu Jidanul venetic și fără țeară.

Cu adevărat s'ar pute zice, că în țeara-Ungurească cetățeanul creștin cu mult mai degrabă poate să ajungă și la slujba de fișpan bună-oară, decât la o îngăduință de cărcimărit.

(Va urma.)

șanț erau ascunși dorobanții din Rîmnice care aveau să s'asviră cu baionetele, îndată după ochitori, când se va da semne cu trîmbița. Într'alt șanț erau flăcăii de linie, Mehedințeni, care aveau să s'arunce în foc numai dacă nu vor isbândi dorobanții.

Ear pe drumul șanțuit până la tabăra noastră stătea ascuns regimentul al șapte-lea de linie, gata să sară și el la primejdia din urmă.

Pe la ameză, tunurile noastre tăcură. Atunci, strigând ura dorobanții din paralelă ies din șanț și încep să fugă spre reduta Turcilor. Dorobanții din Suceava se răslătesc pe câmpie, cu baionetele pe pușcă fără să tragă foc, și se repez la șanțul redutei. Drumul era scurt, și într'o clipă ei sosesc la șanț. În marginea șanțului o samă încep să tragă cu pușca, o samă s'asviră cu baioneta spre apărătorii șanțului și se încinge lupta de-aproape.

Maiorul dorobanților din Suceava și Neamț, Nicolae Ion, stînd c'un picior pe coama șanțului, se pleacă și isbește cu sabia pe oficerul turc din față. Îndată se îngrămădesc pe lângă maior dorobanții și încep să arunce fașine. Caprarul George Ciucă, un voinic de moldovean din Pleșești Sucevei, în învălmășag, e asvirat de ai noștri în șanț. Din întemplare, el căzu în picioare, și se vede, că zăpăcit de spaima

locului, unde se pomeni de-odată, încep să care la pumni nizamilor; și pe care cum îl isbia, îl îmbăta de cap. După el s'asviră sergentul Burduja Dumitru și străpunse pe vre-o doi Turci cu baioneta, strigînd mereu: „Dați de vale. Boroeni“. El își chema tovarășii din sat. La a treia împunsătură i se rupse baioneta, și atunci întoarse patul pustii. Boroeni s'î săriră, dar cu ei de-odată toți câți mai erau vii din batalion.

Atunci vîzură ai noștri un nou chip de luptă, pe coama șanțului unde stăteau Harapi și ochiau. Într'o vreme, un dorobanț puternic și întunecat la vorbă și la chip, unul Gheorghe Ciobanu din Buhuș, apucase pe un Harap de picioare — cum i-o fi căzut harapul în mîna — și se învîrtia cu el și isbia pe ceialalți harapi, par'că s'ar fi apărat de căni cu bățul.

În urmă a căzut Ciobanu cu Harap cu tot în șanț.

Mai veselă a fost întemplarea altui Harap, pe care îl apucase căprarul Vasile al Hincei de-o mîna, pe semne ca să-și facă loc și l isbi îndărăt între dorobanți. Era un buzat mititel și slab; se împedecară de el vr'o câțiva dorobanți și-l călcară în fuga lor, dar Harapul în urmă sări în picioare și dete să fugă spre șanțul turcesc. El spre șanț, ai noștri spre șanț, și se trudia Hara-

pul să scape de unde era. Sergentul Simion Taftă începu să strige: „Dați în el, băeți“ și spun cei-ce trăsesă dintre câți au vîzut pe Harap, că se înveseliră de fuga Harapului, căci fugia bietul ca un smintit alături cu dorobanții. Se vede că nu-i era tocmai îndemănă între Dorobanți. Dar a avut noroc, căci a sărit în șanț la ai lui.

Moldovenii au nume mai frumoase de cît Muntenii, căci și-au păstrat porecelele ca nume, și n'au năzuit să se cheme cu toții la fel ca Muntenii. Și era frumos să asculti chemările pe nume ale oficerilor, când își îndemneau oamenii să sară în foc.

Era unul Ioan Mercuri din Răvășani, care scăpase eri ca prin minune de un glonț în vremea cînd era străjer în șanț cu unul Pavel Marți din Ruginoasa. Pe Marți l'a omorît glonțul. Ear astăzi, Ion Mercuri tot n'a scăpat de moarte, căci a fost printre cei dintâi care s'au asvirat în șanț. Și eșise vorba după aceea printre Suceveni, cînd se gîndiau la morții lor: Bietul Marți a murit Lunț, ear nenea Mercuri a murit Marți.

Pe coama șanțului isbia cu patul pustii în Harapi unul Vasile Ursu din Fântâna mare, și isbind își tot cănta singur: Hai isbește Ursule, sărî de grabă, Lupule, nu te lăsa, Corbule! Tovarășii de pe lângă el se numiau într'adevăr așa.

Sergentul Petre Loghin era isteț la vorbă, și până n'a fost străpunș de baionetă, își tot îndemna oamenii cu gluma. Cînd a vîzut pe George al lui Găină din Bogdănești asvirîndu-se spre șanț, a strigat: „Haida, sboară Găină, sboară!“ și întorcîndu-se spre dreapta: „Cîntă le, Scripcă, de petrecanie!“ Bietul Scripcă, om mai în vîrstă, din Ruginoasa, n'a apucat să cănte multe, căci a căzut lovit de glonț în elipa aceea.

Și prin șanț, în învălmășeala cea mare, s'auziau vorbe de acestea. Mulți dintre oameni se numiau după mame ori după neveste, și cum își strigau unii altora, se părea că prin șanț sunt numai femei. „Sărî Dochîța; haito, Măriucă; străpunge-l, Anghelină!“

S'a potrivit că George al Dascălului, din Șaru, s'asvirise spre un oficer turc, dar fiind isbit de-un glonț de revolver, a căzut. Era numai rănit, și avu puterea s'apuce cu amîndouă mîinile de peste fluierie picioarelor pe oficer și să l ție locului. Se asviră atunci Grigore Popa din Vlădești spre oficer, care trăgea cu revolverul, dar nu se putea mișca. Și strigă sergentul Inau Chiriac, alergînd și el: „Ține l bine, Dascăle, fă l prohodul, Popo!“

Arad, 24 Noembrie 1899.

Vorbirea de apărare rostită de Dr. A. Lazar Mercuri, înaintea Curții cu jurați din Oradea-Mare, vom publica-o în întregime. Acum împlinim o plăcută datorie mulțumind amicului nostru de chipul inteligent și cald cum a apărut nu numai pe redactorul nostru responsabil, dar și libertatea de presă.

Mai are nas! Deși i s'a dat rău peste nas, încă o săptămână n'a ieșit din casă. Profesorul Ceotea tot mai are nas! Ba vrea să se vire la demnități mari: vrea să se aleagă deputat congressional în tractul Aradului, uade șeful său e protopop. E vorba însă că se folosește de arme urite, îndemnat pe unii adicți de ai sei și ai protopopului Moise la fapte, pentru cari vor da desigur față cu un — disciplinar, încât o să le peară pofta de a mai cultiva școala țesloasă a trecutului regim.

În privința cauzărilor, doi gură-cască din Nădlac au trimis circular, zicând că dl Ceotea trebuie ales, pentru-că e... profesor, deci va reprezenta interesele învățătorești. Dar dl Ceorogar, deputatul de până acum, nu e profesor și nu știe reprezenta demn, cauza învățătorilor? Demn e totuși numai cel ce se bate la cârji, în cafenele? Și de ce nu îndrăznește să candideze dl Ceotea la Radna, unde fusese ales înainte? Preoții, învățătorii și țeranii bravi ai tractului Aradului vor ști ce ascultare să dea circularii celor doi gură-cască, slugi ai cartofului: vor ride de circulara caraghioasă și vor vota toți pentru dl Romul Ciorogariu, vrednicul profesor al seminarului din Arad.

Motiv, nu glumă! Sub acest titlu ni se scriu următoarele: Acum e anul dl învățător I. Groșorean și cu subscrierul am fost aleși membri la congregațiunea comitatensă, — alegerea s'a apelat pe motivul patriotic — că altcum nu l pot numi — că dobașul n'a vestit alegerea cu doba, și că n'ar fi publicat localitatea unde are să decurgă alegerea. Înțelegeți neamuri și vă plecăm la ales Șiria-maghiară. Gașca și Musca. Alegerea a decurs în Șiria și totuși ei, Ungurii din Șiria, n'au știut unde să meargă să voteze; ear bietului dobaș i s'a spus, că de ar recunoaște că a bătut doba în această treabă, apoi vai de el și de doba lui. Am apelat până dincolo, și toate forurile au sfîșiat de bine să nimicească mandatul nostru din motivele de mai sus. — E drept că față de noi a căzut M. Sa Bar. Bohas; vor fi însă noue alegeri, ou peste mult. La revedere alegătorilor. Gașca, Noembrie 1899. Traian Terebenț, preot român.

Caractere morale, exemple și sentințe — acesta este titlul cărții ce primim dela vrednicul și de toți iubitul profesor Ioan Popea din Brașov. E o culegere minunată, rodul unei munci îndelungate, de tot felul de povestiri istorice din literatura popoarelor vechi și moderne, care poate fi citită de toți și care ar trebui împărtășită mai ales ca premii la examene, școlarilor mai mari. O citește însă cu plăcere ori ce om cult.

Dar pentru biserică. Ni se scrie, că economul Moise Popoșiu din comuna Parța, a dăruit pe seama sfintei biserici române g.-or. de acolo o candelă naintea icoanei „Cina de taină“, precum și patru candeluțe naintea icoanelor dela ușile împărătești în preț de 11 fl. pentru suferetele celor repositați din familia sa.

Aceste vase s'au sfințit la serbă-bătoarea Sf. Archangheli, ear după sfințire părintele paroch a ținut o cuvântare, în care a arătat însemnătatea jertfei și a îndemnat poporul la astfel de fapte creștinești. Deo Dzeu ca cuvintele S. Sale să afe echou în inimile credincioșilor.

Costoșii d-lui Zigre. Dl Zigre, director al fundației „Zsiga“ din Ocacia, care așa se vede, are o aversiune pentru toți căji cer școala. A prins simpatie de dl Magdu, în al cărui trecut noi, pentru a ne apăra, ne-am permis să răscolim puțin. Așa ne pomenim, că la procesul de Mercuri dl Zigre și-a trimis fiul de mare speranță și doi costoși să manifesteze în contra d-lui Russu Șirianu pe care amicul d-lui Zigre dl Magdu, tocmai îl invinuisă că în loc de a-i „învăța pe Valahi ungirește“, sarvește cu pana sa cauza națională.

Bravo d-le Zigre. Să-ți trăiască uenicii, că din „costoși“, poate vor ajunge la — fundație.

Cât despre școala, vom ave prilejul să discutăm și pe cele dela fundația „Zsiga“.

Neda corturarul jăfuit. Sub acest titlu ni se trimite dela lângă Făget (Bănat) o scrisoare mai lungă, din care scoatem următoarele: În trupa de Țiganii cortarari, cari aproape statornic se susțin (se înțelege înșelând pe cine și unde pot, căci munca și osteneala nu sunt pentru ei) în cercul Făgetului, se află și un anume Neda Câr pucu, un Țigan cu mult mai bine îmbrăcat, mai chipeș și mai bogat decât toți ceilalți cioroi sau faracni din ținutul acesta. Nu numai sub numele Neda țiganul, ci și ca Neda bogatul, dînsul e bine cunoscut în toate comunele de pe-aci. Are prietini în fiecare sat; știe a se linguși de minune; preoților, învățătorilor, primarilor și altor nădrăgari pentru lumea asta nu l'ar da alt titlu, decât: „Măria Sa“. Așa Neda, ori și unde se duce, e bine primit și trăește zile dalbe. — Săptămânile trecute însă, avîndu-și „locuința“ în comuna Furdea, bine înțeles la marginea de sat, — Neda a pățit-o rău de tot. El și cu soția s'au dus adecă la tîrgul Făgetului, lăsându-și numai fata de vr'o 17 ani, ca să păzească cortul și — comorile. Abia pleacă la drum, deodată se iviră niște oameni răi, cari năvăliră asupra fetei, o trîntiră la pămînt, îi umplură ochii cu cenușă și cerură să le dea bani. Fata astfel chinată, le spuse, că banii sunt într'un săculeț în trăsura. Atîta li-a trebuit și comoara lui Neda a lor fu din clipita aceea. Reintors „acasă“ la nescz, bietul Neda ca fulgerul se duse până la gendarmii din Bojur și le spuse întîmplarea. O droaie de gendarmi plecară în urmărirea hoților, căci furtul era mare: 86 galbeni, unul de câte 25 fl, apoi argint: taleri și coroane, în sumă de peste 2000 floreni. — Se spune că furtul a fost săvîrșit de cinci făptuitori: de un anume Bumba Tripon, ginerele lui Neda, și de patru locuitori, în stare bună, din satul Furdea, cari au fost îndemnați la faptele acestea de ginerele Bumba. — U.

O nuntă țerănească. Ni se scrie din Tornea, că Duminecș, în 7/19 Noembrie a. c., a frumoasă nuntă țerănească s'a petrecut între două familii fruntașe de acolo. Tinerul econom George Cornea și-a sîrbat adecă în numita zi și în biserica română din Tornea cununia sa cu dragălașa fecioară Emica, fiica vîd. Baneas Mitru, amîndouă cele mai avute familii din comună. Actul cununiei, săvîrșit de părintele Simeon Cornea preot din Batanea, a ținut — așa ni se scrie — două cîasuri. Publicului însă, care abia începuse în biserică, l'a pîrît de tot scurt acest timp, căci corul școlarilor, condus de tinerul și harnicul învățător Romul Luțai, l'a pus pe toți în uimire prin frumuseța cântărilor sale. De la biserică în tot drumul spre casa mirilor, nuntașii cu musica în frunte au cântat minunat „Deșteaptă-te Române“, „Doina lui Lucaci“ și „Tricolorul“.

Adeverință. Primim următoarele: Subscriși prin această adeverim conștientios, că arătarea economului Nicolae Jugariu din Suștra făcută contra preotului nostru Pompeiu Dorca în prețitul jurnal „Tribuna Poporului“ Nr. 199 din 1899, e falsă, neba-

sată, isvorită din resbuare și răutatea inimii și cu scop d'a compromite pe preotul nostru. — Mărturisim că nici unul dintre cei înșirați în arătarea economului Nic. Jugariu, ba nici alții n'au solvit pentru dînsul nici un ban. Preotul a solvit pedepse pentru comuna întregă pentru-că a apărât caracterul conf. al școlii; prin ce pe dînsul s'a adus la sapă de lemn și nu pe noi. Economului Petru Negru i-a dat 2 jugăre de moșie, dar l'i s'a vîndut la licitație pentru altul, căruia îi grase, deci nu e vina preotului. Atestatul prezent e subscris de noi înaintea martorilor spre lămurirea stărei faptice. Suștra, 12 Noembrie 1899. Ioan Berineanțiu, Ioan Colicoe, Nicolau Gruia, Nicolau Ianoscar, Ioan Suba, Ioan Crațovician, Nicolae Cojocar.

Petrecere și joc în Lugoj. Tinerii plugari și meseriești români din Lugoj invită la petrecerea cu joc ce-o vor arangea Sămbătă, în 13/25 Noembrie 1899 la otelul „Concordia“. Inceputul la 7½ oare seara. Prețul de intrare: pentru persoană 50 cr., pentru familie 1 fl. 20 cr. venitu-i destinat pentru flamura plugarilor.

„De pe Murăș“ primim următoarele: Pe ziua de 8/20 Noembrie a. c. cu mic și mare așteptarăm trecerea dlui episcop la stațiunea din Bîrzava — popor peste 200 de suflete, școlarii din Bîrzava 83, fetițele îmbrăcate în alb cu fel de fel de buchete naturale, și o fetiță pregătită cu o vorbire bine nimerită; — dar' durere, că șeful gării Dobay nici pe lângă bilet de „peron“ nu ne a lăsat, ci ne a alungat afară în drumul țerii — fiind 2 gendarmii de față. Dar' ce-i mai de mirare, rămăserăm cam 17 înși cu biletele în mîna, ca să mergem la frumoasa serbătoare în Soborșin. Acum strigăm noi, poporul de pe Murăș, aparținători la stațiunea Bîrzava, să binevoiască Onorata stăpînire a dlui șef de gară să l' tragă la răspundere și să fie în modul cel mai exemplar pedepsit 200 subscrieri.

Mulțămîta publică. Proprietarul Ștefan Rusu din comuna Olaca, precum în anii trecuți școlari, așa și în anul curinte a dăruit școlarilor mai săraci din comună mai multe bucăți de Abecedar român de Iosif Moldovan și soții. — Când vin și pe areastă cale în numele acelor școlari a-i aduce mulțămîta publică, rog pe banul Dumnezou să l' diruească vieată îndelungată ca să poară și de acum înainte a ajuta școlarii săraci. Orlaca 10 Noembrie. n. 1899. Miron Olariu, învățător.

Hoție. Din Sîn-Miclăușul-mare ni se scrie: În 24 Octomvre st. v. seara, pe la oarele 9, niște hoți au venit la casa mea și mi-au furat din grajd 2 iepe, fără să fi putut da nici până azi de urma lor. În această nenorocire a mea rog pe toți omenii buni, ca dacă ar da cumva și undeva de urma acestor iepe, să binevoiască a mă înștiința despre asta sau pe mine subscrierul, sau primăria comunei noastre. Pentru această faptă bună vor primi mulțămîta mea și o frumoasă resplăță. Semne, prin cari se pot cunoaște sunt, că: o ieapă e de 6—7 ani, roșietică la pîr, naltă de 150—155 cm.; ear' cealaltă de 10—12 ani, la pîr cam negrie, naltă de 140—145 cm., și amîndouă au pe piciorul drept dinapoi îmferat semnul 20 inchis în cerc. — Gligor Fole, econom în St.-Miclăușul-Mare (N.-Szt.-Miklos), comitatul Torontal.

În cancelaria avocatului **Teodor Pap,** din Baia-de-Criș — Körösbánya — se primește momentan un practicant, căruia eventualmente se va preda și cancelaria, care există de la anul 1872. — Doritorii se pot adresa la numitul avocat după plac.

Convocare.

Reuniunea învățătorilor români gr. or. din despărțămîntul protopopesc al Halmagiuului își va ținea proxima adunare la 21 Noembrie (3 Decembrie) 1899 în comuna Ciuciu, pe lângă următoarea

Programă:

1. După celebrarea sfetei liturgii chemarea Duchului sfînt și parastas pentru decedatul coleg Ioan Sida.
2. Prelegere practică din religione de Inv. Toma Crainicu
3. Cuvînt de deschidere presedial.
4. Constatarea membrilor prezenți.
5. Reflexiuni asupra prelegerii.
6. Raportul biroului.
7. Pertractarea reascriptelor primite dela comitetul central.
8. Discușiunea temei „Examen și examinator.“
9. Cetirea operatelor și alegerea unei comisii pentru cenzurare.
10. Incassarea taxelor curente și restante.
11. Propaneri și interpelări.
12. Deffgerea timpului și locului adun. viitoare.
13. Inchiderea adunării.

Nota: Pentru membrii cari sosesc în preseară s'au făcut dispozițiuni de încuarterare.

Halmagiu, la 2/14 Noembrie 1899.

Mihail Vidu, președinte.

Poșta redacției.

D-lor învățători din tractul Timișoril, cari au subscris adresa. Noi înțelegem stila ce v'a făcut să subscrieți adresa și să aveți aierul că vă declarați solidarul cu protopopul D. V. Tocmai pentru-că știm ce pasă este dl Putici, nu putem da însă importanță unei adrese stoarsă cu silnicia. O așezăm deci unde l'i se cuvine: la coș! Cât despre cele ce scriem împotriva protopopului, o facem cu dovezi și cu o singură țintă: a nimici pe cei cari și poziția lor de slugi ai altarului o folosesc să facă geșeft cu cărți proaste. Oameni de pînura lui Iuda trebuie puși la locul lor.

Cermeiu. Vom publica în alt număr.

ECONOMIE.

Grâne.

Prețurile de la 21 Noembrie.

	Arad:	B.-Pesta
Grâu Aprilie fl.	7.—7.20 fl.	7.99—8.05
Octomvrie	„	8.07—8.12
Cucuruz Maiu	3.70—3.90	4.90—4.95
vechiu	5.—5.20	5.20—5.50
Orz vechiu	„	5.65—6.60
„ nou	5.40—5.50	„
Secară Apr.	5.60—5.80	6.49—6.58
„ vechiu	„	6.10—6.35
Ovăs Apr.	4.40—4.50	5.—5.18
„ Oct.	„	4.90—5.28

Cursul pieții din Arad.

Hârtie-monetă română	Cump. fl.	vînd	9.52
Lire turcești	„	„	„
Imperiali (15 R. aur)	18.90	„	19.—
Ruble rusești 100 à	126.—	„	127.—
Galbeni	5.58	„	5.68
Napoleon-d'or	9.48	„	9.55
100 Marco germane	58.50	„	58.95
Livre sterling	11.90	„	12.50

Spirit:

	21 Oct.
Spirit rafinat; cu toptanu	55.50
„ „ cu micu	56.50
„ brut cu toptanu	54.50
„ „ cu mic	55.50

Porci:

(Piața Steinbruch)

Ungari; greutate:	
bătrînt 320—380 kg.	40—42. cr. p. kg.
tineri 320—390	„ 44—44.5 „ „
„ 250—390	„ 44—45 „ „
„ până 250	„ 45—46 „ „
mijlocie 240—260	„ 47.5—48 „ „

Editor: Aurel Popovici-Barcianu.
Red. respons.: Ioan Russu Șirianu.

